Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.007.089 у Національній академії
внутрішніх справ
доктору юридичних наук, професору
Чурпіті Ганні Вікторівні

ВІДГУК

офіційного опонента
в.о. завідувача лабораторії захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Бобрика Володимира Івановича
на дисертацію Резвової Ольги Володимирівни
«Права та обов'язки батьків щодо виховання дитини в сімейному праві України», подану до захисту до спеціалізованої вченої ради ДФ 26.007.089 у Національній академії внутрішніх справ на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Відгук підготовлено на підставі вивчення тексту дисертації та опублікованих за темою дисертації наукових праць.

Ступінь актуальності обраної теми

Дисертація Резвової О.В. присвячена дослідженню інституту прав та обов'язків батьків щодо виховання дитини в сімейному праві України. Питання виховання дітей, захисту їхніх прав та інтересів завжди були, є й будуть пріоритетним напрямком державної політики в сфері сім'ї будь-якої держави, в тому числі України. Належне здійснення прав і сумлінне виконання обов'язків батьками щодо виховання дитини мають особливе значення, оскільки формування і розвиток особистості дитини, її соціалізація пов'язані, насамперед, із реалізацією виховної функції сім'ї. На якість виховання значно впливає соціально-економічний стан сім'ї, соціально-професійний статус батьків, їх освітній і культурний рівень. Законодавство України безпосередньо не регулює і не може регулювати виховання батьками дітей, однак визначає межі, в яких батьки можуть і зобов'язані виховувати дітей і обирати на власний розсуд способи та форми відповідного виховання. Також

законодавство встановлює правовий захист відповідних суб'єктних прав. І з розвитком законодавства, імплементацією міжнародного права відповідні межі стають дедалі детальнішими й дещо звужуються. Не зважаючи на те, що проблеми правового регулювання виховання батьками дітей неодноразово досліджувались науковцями, цілісних досліджень, які б ґрунтувались на чинному законодавстві України та актуальній судовій практиці в науці сімейного права України до цього часу не було.

Саме тому дисертаційне дослідження наукових і практичних правових проблем, пов'язаних з вихованням дитини її батьками, має важливе значення для подальшого розвитку науки сімейного права і сімейного законодавства України. Крім того, зазначені обставини свідчать про належний ступінь актуальності обраної теми дисертації та її відповідність вимогам сучасних соціальних викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Тема дисертації відповідає основним положенням Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 року, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 341, Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р., Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018-р, Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 року № 10-р. Її виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275, та

річних планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2012-2020 роки. Переважна більшість сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій вбачаються належним чином обґрунтованими. Це випливає з формулювань отриманих результатів, правильного вибору методології та методів дослідження, опрацювання значного масиву літературних та інших джерел, впровадження результатів дослідження в правозастосовну та навчально-методичну діяльність. Дисертанткою широко використано судову практику для ілюстрації недоліків правового закріплення прав та обов'язків батьків щодо виховання дитини в Україні.

Дисертаційна робота та її результати мають не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки вони використані та можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – під час проведення подальших наукових досліджень у сфері сімейного права України; законотворчій діяльності – в процесі удосконалення сімейного законодавства України; правозастосовній діяльності – під час розгляду і вирішення сімейних справ; у навчально-методичній діяльності – при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми сімейного права», «Особливості розгляду окремих категорій цивільних справ», при підготовці підручників та навчальних посібників, а також навчально-методичних матеріалів із вказаних дисциплін.

Новизна положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації

За результатами ознайомлення з науковими положеннями, що винесені на захист, слід зробити висновок про те, що їх переважна більшість володіє відповідним рівнем наукової новизни. З огляду на новизну, чіткість вираження та значимість для науки і практики слід виділити такі авторські положення та висновки:

– здійснення прав та виконання обов'язків батьками щодо виховання дитини передбачає сукупність заходів, які застосовуються батьками під час

спілкування з дітьми з метою передання їм своїх знань, умінь та навичок, формування особистих якостей дитини, що опосередковуються взаємодією обох сторін сімейних правовідносин – батьків і дитини, при чому право одного суб'єкта відповідних правовідносин кореспондується з обов'язком іншого;

– класифікація обов'язків батьків щодо виховання дитини за характером їх змісту на: 1) обов'язки-зобов'язання, які полягають у: а) вихованні дитини в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; б) піклуванні про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; в) забезпеченні здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, підготовки її до самостійного життя; г) повазі до дитини; 2) обов'язки-заборони: а) обов'язок не здійснювати будь-які види експлуатації своєї дитини; б) обов'язок не застосовувати фізичні покарання дитини; в) обов'язок не використовувати інші види покарань, які принижують людську гідність дитини;

– визначення поняття «прав дитини» як суб'єктивних прав, що належать дитині з моменту народження або в силу закону і до досягнення нею повноліття, спрямовані на забезпечення її сімейним вихованням, можливістю фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку;

– визначення поняття батьківських прав щодо виховання дитини як суб'єктивних прав, що належать матері, батькові дитини, заснованих на походженні дитини від цієї особи, засвідченому в установленому законом порядку, що полягають у реалізації можливостей батьків своїми морально-правовими вчинками впливати на психіку дитини, її свідомість та вимагати від неї відповідної поведінки;

– визначення поняття захисту прав батьків щодо виховання дитини як застосування уповноваженими державними органами, службовими особами, матір'ю, батьком дитини передбачених законом або договором заходів, спрямованих на припинення правопорушення, відновлення (визнання)

порушеного (оспорюваного, невизнаного) сімейного права чи інтересу, усунення реальної загрози такого порушення та вплив на правопорушника з метою недопущення такого порушення в майбутньому;

– класифікація способів захисту прав щодо виховання дитини за такими критеріями: 1) залежно від виду прав, що захищаються: а) загальні (універсальні), що можуть бути застосовані для захисту будь-яких особистих немайнових прав батьків і дітей (позбавлення батьківських прав); б) спеціальні, що можуть бути застосовані для захисту прав батьків і дітей по вихованню дитини (визначення місця проживання малолітньої дитини, забезпечення здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини, усунення перешкод у здійсненні його батьківських прав); 2) залежно від правових наслідків: а) способи захисту, спрямовані на встановлення (визнання) або зміну (припинення) сімейних прав батьків і дітей (позбавлення батьківських прав); б) способи захисту, спрямовані на припинення порушень сімейних прав батьків і дітей або їх попередження (визначення способів участі у вихованні дитини, визначення місця проживання малолітньої дитини, визначення імені дитини); в) способи захисту, спрямовані на відновлення порушених прав та відшкодування завданої шкоди (поновлення батьківських прав, відшкодування моральної шкоди, завданої тому з батьків, хто проживає окремо від дитини).

Повнота викладу положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення, висновки і рекомендації дисертації відображені у 9 наукових публікаціях за темою дисертації, зокрема, у 3 наукових публікаціях у фахових юридичних виданнях, у т.ч. в 1 іноземному, в 1 науковій публікації у нефаховому науковому періодичному виданні і 5 тезах доповідей на науково-практичних заходах, опублікованих у відповідних збірниках. Їх аналіз свідчить,

що зазначені праці повністю відображають положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. В роботі наявні посилання на використані джерела інформації, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Слід відмітити, що наукові дискусії дисертантка веде коректно та аргументовано, не порушуючи правила академічного етикету. Робота відрізняється самостійністю та авторським підходом до розв'язання низки проблем реалізації та захисту прав та обов'язків батьків щодо виховання дитини в Україні.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження, варто зазначити, що воно містить деякі положення та висновки дискусійного характеру.

1. З аналізу дисертації вбачається, що авторка розглядає права та обов'язки батьків щодо виховання дитини і як інститут сімейного права, і як об'єкт правового регулювання. Про це свідчить, зокрема, неодноразове вживання в тексті дисертації такого словосполучення як «правове регулювання інституту прав та обов'язків батьків щодо виховання дитини». Слід відзначити, що загальновизнаним в теорії права є визначення інституту права (правового інституту) як системи відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють певну групу (вид) однорідних суспільних відносин. З огляду на таке теоретичне підґрунтя, інститут прав та обов'язків батьків щодо виховання дитини не може об'єктом правового регулювання. Крім того, робота могла б значно виграти, якби дисертантка визначила юридичну природу та місце відповідного правового інституту в структурі сімейного права.

2. Дещо непослідовною вбачається запропонована авторкою періодизація розвитку інституту прав та обов'язків батьків щодо виховання

Оцінка дисертації

Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання – визначення основних теоретичних та практичних засад здійснення й захисту прав та виконання обов'язків батьками щодо виховання дитини.

Враховуючи вище наведене, дисертаційне дослідження Резвової Ольги Володимирівни «Права та обов'язки батьків щодо виховання дитини в сімейному праві України» відповідає спеціальності 081 «Право», всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, і Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її авторка Резвова Ольга Володимирівна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» в галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент:
в.о. завідувача лабораторії захисту суб'єктивних прав
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
д.ю.н., с.н.с. **В. І. Бобрик**

Підпис Бобрика В. І. засвідчую
Помічник директора з
організаційно-кадрової роботи